Aikuisten rajatylittävä suojelu

U 43/2023 vp

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Komission ehdotusten tausta

- Ehdotettu lainsäädäntöpaketti koskee haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten suojelua rajatylittävissä tilanteissa.
- Sovellettaisiin aikuisiin, jotka eivät voi henkilökohtaisten kykyjensä heikentymisen tai riittämättömyyden vuoksi suojella etujaan. Suojelutoimia esim. edunvalvontapäätökset tai tahdosta riippumaton hoito.
- Tukea tarvitsevilla aikuisilla voi olla haasteita esimerkiksi silloin, kun heillä tai heidän edustajillaan (edunvalvojilla tai edunvalvontavaltuutetulla) olisi tarve hallinnoida varoja tai kiinteistöjä toisessa maassa.

Nykytilanne

- Euroopan unionissa ei ole näitä tilanteita koskevaa sääntelyä.
- Kansainvälisellä tasolla asiasta määrätään aikuistensuojelusta Haagissa vuonna 2000 tehdyssä yleissopimuksessa
  - komissio on usean vuoden ajan kannustanut EU:n jäsenvaltioita sitoutumaan yleissopimukseen
  - yleissopimus on ratifioitu vain 12 EU-valtiossa
  - Suomi on ollut Haagin yleissopimuksen osapuoli vuodesta 2011 lähtien, keskusviranomaisena oikeusministeriö

Komission säädösehdotukset

- Päätösehdotus COM (2023) 281 final, jolla annetaan jäsenvaltioille lupa liittyä aikuistensuojelusta Haagissa vuonna 2000 tehtyyn yleissopimukseen tai pysyä sen osapuolina
- Asetusehdotus COM (2023) 280, jolla säädettäisiin EU:n sisäiset kansainvälisen yksityisoikeuden säännökset tällä alalla
- Annettu 31.5.2023. Käsittely neuvoston työryhmässä aloitettu.

Päätösehdotus

- Valtuutetaan jäsenvaltiot liittymään Haagin yleissopimukseen tiettyyn päivään mennessä tai pysymään sen osapuolina
- Yleissopimus sisältää määräykset
  - siitä, minkä valtion viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin aikuisen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi;
  - minkä valtion lakia sovelletaan ja miten toisen valtion toimenpiteet tunnustetaan;
  - sopimusvaltioiden viranomaisten välisestä yhteistyöstä
- Tavoitteena se, että Haagin yleissopimusta sovelletaan suhteessa EU:n ulkopuolisiin valtioihin

Asetusehdotus

- EU-valtioissa otettaisiin käyttöön Haagin yleissopimuksen kanssa yhdenmukainen sääntely, jota lisäksi täydennetään EU:n sisäisillä säännöksillä. Näitä ovat mm.
  - oikeuspaikan valinnan mahdollisuus (6 artikla)
  - toimenpiteiden tunnustamista koskevia kieltäytymisperusteita hiukan rajoitettu (10 artikla), erikseen myös virallisia asiakirjoja koskevat säännökset (16 artikla)
  - vakiolomakkeet ja viranomaisten sähköinen tiedonvaihto
  - eurooppalainen edustustodistus
  - suojelua koskevien toimenpiteiden rekisteröintivelvollisuus ja rekisterien yhteenliittäminen

Vaikutukset

- Komission mukaan ehdotuksilla taattaisiin oikeussuojan yhtäläinen saatavuus, varmistettaisiin se, että aikuiset voivat hoitaa ulkomailla sijaitsevaa omaisuuttaan ja turvattaisiin aikuisten sairaanhoidon jatkuminen.
- Taloudelliset vaikutukset liittyvät erityisesti sähköisten suojelurekisterien perustamiseen ja yhteenliittämiseen: niiden kustannuksista osa koituisi jäsenvaltioille.
- Komission arvion mukaan menettelyjen tehostamisen johdosta syntyisi kaiken kaikkiaan 2,4 – 2,5 miljardin euron säästö.

Valtioneuvoston kanta

- Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ehdotusten tavoitteisiin ja pitää tärkeänä haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten suojelun vahvistamista.
- Ehdotusten tavoitteet ovat linjassa edunvalvontalainsäädäntöä koskevien hallitusohjelmakirjausten kanssa.
- Valtioneuvosto tukee tavoitetta Haagin yleissopimuksen mahdollisimman laajaan ratifiointiin EU-valtioissa.
    - EU:n toimivallan luonnetta arvioitava neuvottelujen kuluessa

- Valtioneuvosto kannattaa asetusehdotuksessa ehdotetun EU:n välisen sääntelyn päälinjauksia.
  - Tärkeää, että sääntely perustuu Haagin yleissopimukseen ja sen kanssa yhdenmukaiseen tulkintaan.
  - Kannatetaan lähtökohtaisesti EU-valtioiden välistä kiinteämpää yhteistyötä kuten vakiolomakkeita ja edustustodistuksen käyttöönottoa.
  - Yleissopimuksesta poikkeavan sääntelyn yksityiskohtia on vielä tarkasteltava: tärkeää, ettei ristiriitaa suhteessa yleissopimuksen sääntelyyn ja että sääntely mahdollisimman tarkoituksenmukainen.

- Valtioneuvosto kannattaa sähköisten välineiden käytön edistämistä viranomaisten välisessä viestinnässä ja lomakkeiden lähettämisessä
- Suojelutoimenpiteitä koskevien rekistereiden perustamisvelvoitteeseen ja yhteenliittämiseen valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti
  - Asetuksen laaja soveltamisala huomioon ottaen selvitettävä, miltä osin suojelutoimien rekisteröintivelvollisuus olisi tarpeellista.
  - On punnittava rekisteröinnistä saatavaa hyötyä suhteessa toteutuskustannuksiin ja riskeihin.
  - Säännöksiä on arvioitava myös tietosuojavaatimusten kannalta.

- Asetuksen suhdetta pohjoismaiseen avioliittokonventioon on syytä arvioida neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa.
- Asetuksen täytäntöönpanoon on varattava riittävästi aikaa.